

Høringsuttalelse NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlig samtale

Eksist!

Interesseorganisasjon for teknologisk valgfrihet

Høringsuttalelse fra Eksist!

Eksist! interesseorganisasjon for teknologisk valgfrihet, takker for invitasjon til å komme med innspill til høringsrunden.

Våre innspill gjelder kapittel 7.

Problemet med samfunnsdebatt på sosiale medier

Vi ønsker å påpeke noen trusler for ytringsfriheten ved bruk av digitale plattformer. Vi ser at mange offentlige instanser og politikere kommuniserer gjennom sosiale medier. Dette mener vi er problematiske for ytringsfriheten. Når politikere ytrer seg på sosiale medier, oppstår det problemer langs to linjer.

Den første er hvem som blir eksponert for hva politikerne skriver. De største sosiale mediene kan forstås som rene annonseselskap. Dette fører med seg at selskapene ønsker å holde brukerne «engasjert». Dette gjør de blant annet ved å vise innholdet til de som blir mest provosert av det. Dette gir høyt temperatur i kommentarfeltet. I og med at det er selektivt hvem som presenteres for hvilke meninger er «åpenheten» i samtalen begrenset. Du kan oppleve en medievirkelighet svært annerledes enn naboen.

Det andre er hvordan plattformene dikterer meningsfremstillingen. Algoritmene belønner unyanserte, bastante og helst tabloide ytringer. Det gjør at politikere belønnes for og dermed har alle intensiver til å styre etter denne logikken. Slik vil moderate ytringer druknes på plattformene, og politikerne tvinges effektivt til å overforenkle meningene sine. I tillegg belønner slike medier system 1 tankegang, og dermed å såkalt «skyte fra hofta». Dette skaper ikke grunnlag for en opplyst samtale.

Kommisjonen argumenterer at det er lettere å ytre seg offentlig i dag enn på starten av 1990 tallet. Vi ønsker å nyansere påstanden. Ja, alle kan poste på de sosiale mediene, men det er ikke en selvfølge en at noen andre enn dine nære venner, og kanskje ikke de engang får dette med seg. Det som går viralt er fortsatt kurert, men av en profittdrevet algoritme, og ikke en redaktør. En redaktør påvirker debatten, men står også ansvarlig for hva som publiseres. I tillegg er muligheten for tilpasning på mikronivå mindre. Eksist! stiller seg kritisk til at sensasjonalistisk og desinformasjon systematisk premieres av algoritmenes logikk og får forrang over saklige innlegg.

Videre, så er konklusjonen om at dagens kakofoni vanskelig kan «vanskelig sies å være en like stor trussel mot friheten som totalitær kontroll» også noe rask. I Norge står NRK sterkt. Likevel spres det tonnevis av desinformasjon på internett. På TikTok blir man pepret med misvisende informasjon, og spekulative meninger. Disse blir igjen promotert med ett mål for øye, TikToks økonomiske incentiver. Uavhengig om man stoler på kilden i det den fremvises kan dette fortsatt gi en såkalt «sleeper effect». Kombinert med tillit til forskjellige internettpersonligheter og tilpasning av innholdstrømmen skaper dette et vanskelig sannhetsklimate der debatten forvitrer i en uoversiktlig kakofoni som kan sende unge mennesker rett ned i nærmeste kaninhull. Slik fragmenteres medievirkeligheten for noen ekstra annonseinntekter.

Dette bidrar til at man mister verktøyene til å skille mellom sant og usant. Da kan man så tvil om betydningen til ytringsfrihet. Hvis vi legger til grunn at ytringsfrihetens gode er å belyse sannheten er en «kakofoni» av usannheter og sannheter en trussel. Det forsurer debattklimate, spesielt når usannheter blir promotert for å nå selskapets profittmål. Dette er svært uheldig hvis plattformene skal være infrastrukturen du ytrer på. Man kan også bekymre seg for fremtiden i lys av utvikling av kunstig intelligens, da spesielt språkmodeller. Muligheten for å drukne plattformer i desinformasjon som ikke kan avsløres av den vanlige borger er en undervurdert trussel.

Videre, så er det plattformene som er maktinstansene på sine egne plattformer. Det er de som bannlyser eller tillater ytringer. Dette er spesielt problematisk når de samme plattformene ikke deltar i de norske demokratiske prosessene, og ikke kan bli stilt til ansvar. Vi vet at for eksempel Meta verken har telefonnummer eller epostadresse man kan kontakte. Slik er selve «infrastrukturen» ikke opp til diskusjon.

Eksist! er enig i kommisjonen påstand om at «Offentlige myndigheter bør være særlig oppmerksomme på hvorvidt det er klokt å gjøre seg avhengig av noen få utenlandske plattformer i sitt kommunikasjonsarbeid». Vi mener at dette bør utvides til samfunnsdebatten generelt, og politikere spesielt.

Den frie viljen er under press på sosiale medier

Vi ønsker også å kommentere et annet poeng.

Kommisjonen skriver: «At sosiale medier er avhengighetsskapende og designet for å vekke følelser, betyr ikke at den frie viljen forsvinner samtidig, eller at man får en dårligere livskvalitet»

Den frie viljen virker her å være knyttet til påvirkning fra annonser. Vi mener at problemet ikke nødvendigvis er frihetsberøvelsen ved annonsene i seg selv, men innholdet promotert som en konsekvens av annonsene. Det er dette innholdet som er avhengighetsskapende og en trussel for den frie vilje.

Man kan argumentere for at den fri vilje inneholder et skille mellom hva man vil, og hva man ønsker at skal være sin vilje. Altså hva man *vil ville*. Dette systemet er i kontakt med våre handlinger når det vi er oppmerksomme på er styrt av det vi vil ville. Problemet oppstår med oppmerksomhetsøkonomien. Ettersom oppmerksomhet da er en handelsvare, prøver de digitale plattformene å kuppe den uten hensyn til individets intensjon og vilje. Det psykologiske innholdet i f.eks. TikToks videoer overkjører våre egne ønsker. Dette er fordi oppmerksomhetens natur er slik at noe innhold er så oppmerksomhetskommanderende at det plasseres i fokus uavhengig av våre øvrige ønsker. Dette er flott om en tiger skulle dukket opp i vårt synsfelt, mindre når det er nevnte TikTok. Ettersom oppmerksomheten er sentralt i å utøve våre ønsker, og dermed vår frie vilje, mener Eksist! at det er fullt grunnlag for å si at den frie viljen forsvinner på annonsestyrte, avhengighetsskapende medier

Hvis noe av dette skulle være uklart, eller fordre ytterligere utdypning er det bare å ta kontakt.

For Eksist, interesseorganisasjon for teknologisk valgfrihet

Line Horgen Thorstad, leder
Oslo, 15.01.2022